

doi <https://doi.org/10.18485/bratstvo.2021.25.1>
УДК 06.05НОБЕЛ:821.163.41Андрић И.

Рад примљен: 10. 8. 2021.

Рад прихваћен: 9. 9. 2021.

Прегледни чланак

ШЕЗДЕСЕТ ГОДИНА ОД ДОДЕЛЕ НОБЕЛОВЕ НАГРАДЕ ИВИ АНДРИЋУ¹

У прилогу се даје кратак преглед књижевног рада Иве Андрића и његовог личног књижевног развоја који су га довели до најзначајније награде за књижевност у свету у нашем времену – Нобелове награде, коју је добио 1961. године. Показује се да је заинтересованост за Андрићево дело, које је увек прихватано као вредна литература, порасла и код нас и у свету после појаве његова три романа Госпођице, романа На Дрини ћуприја и Травничке хронике, објављених непосредно после Другог светског рата у Београду 1945. године. Од 1947. његови романи и приповетке, старе и нове, у различитим изборима преводе се на стране језике, доживљавају велики број издања (На Дрини ћуприја се поново издаје из године у годину). Између 1947. и 1961. настала је читава библиотека превода Андрићевих дела на мађарски, чешки, бугарски, словачки, немачки, италијански, француски, енглески, холандски, арапски, грчки, шведски, шпански, норвешки, хинду и друге језике. Већина превода је имала по неколико издања, а на неке језике су Андрићева дела имала и нове преводe. Захваљујући таквом представљању Андрићевих дела у свету, она су постала доступна и позната што је било од несумњиве важности да Андрићево дело буде награђено Нобеловом наградом.

¹ Говор одржан на Свечаној академији посвећеној обележавању 60 година од доделе Нобелове награде за књижевност Иви Андрићу, одражаној у Српској академији наука и уметности, у организацији САНУ и Андрићеве задужбине 26. октобра 2021. године.

У свеукупној српској књижевности додељивање највеће светске - Нобелове награде за књижевност Иви Андрићу догађај је, по важности и по значају највишег реда: и за писца, и за књижевност којој је по свом осећању припадао и коју је стварао и за језик на коме је писао.

Често реченице којима се оцењују писци или њихова поједина дела, и одређују престижна места у хијерархији вредности, у нашим али и у светским размерама, делују као фразе – јер се помињу „непролазне вредности“, „пресудни утицаји“, „најчитанији“, „најтиражнији“, „најпревођенији“ аутори и сл. - и лако засметају уху. Када је реч о Иви Андрићу, ни једну такву оцену неког његовог дела или њега као писца у целини не доживљавамо као претерану, и увек нам се чини, када о њему говоримо или пишемо, да нисмо нашли довољно добру реч достојну Андрића. Све, наизглед опште речи хвале, када припадну Андрићу, зазвуче пуноћом значења. Вределе су оне и у деценијама које су претходиле највећем признању из 1961. године, додуше са мање одјека, постале су гласне и разумљиве на многим језицима света од часа када је саопштено да је Иво Андрић добитник Нобелове награде, која нас је уједињавала у спонтаном и искреном осећању да смо део те славе – ту моћ она је задржала и до данас.

Пут Иве Андрића ка Нобеловој награди започео је веома рано. На том путу од почетка кретао се ненаметљиво, скромно, корак по корак, а сваки корак приближавао га је непланираном циљу. Прву сводну високу оцену његових раних дела дала је Српска академија - означајући *Ex ponto* и *Немире* „двема изврским књигама деликатних психолошких и филозофских лирских фрагмената“ а да је њихов писац у првој збирци *Приповедака* „изнео, с ретком психолошком продорношћу и оштрим даром посматрања, читав један свет – сав дрхтав од живота и треперав од боја“, да је показао „савршенство форме“ која их чини „најскладнијима, најуметничкијима међу нашим данашњим приповеткама“, да се одликују „лепотом језика“, да је одмах заузео место „у првим редовима наших приповедача“. А у тридесеттворогодишњем Андрићу препознала „снажни, фини и оригинални таленат наше савремене књижевности“.

Свака нова збирка приповедака, означавала је још један корак напред, сигурно је израстао у приповедача који негује највиталнију грану српске књижевности: није зато необично што је за своју академску беседу, уместо читања своје прозе, одабрао тему о Вуку Караџићу – приповедачу.

Зрелост и усавршеност у стваралачком поступку потврђивале су и заокруживале дотадашњу Андрићеву прозу, настајалу до Другог светског рата, романима, који су унутар себе развијали до савршенства оно је што је Андрић као уметник најбоље радио – приповедао.

Писање у потпуној повучености за време Другог светског рата у Београду, и објављивање три романа у првој послератној години, 1945, *Госпођице*, романа *На Дрини ћуприја* и *Травничке хронике*, био је и ос-

тао књижевни догађај који се тешко може мерити са другима у нашој културној и књижевној историји. Са већ постојећом, приповедачком књижевном биографијом, коју су испуњавала два издања *Пута Алије Берзелеза*, три књиге истог наслова – *Приповетке* (1924, 1931, 1936) и три нова романа Иво Андрић се одједном представио у новом светлу. Пред њим се природно отварао пут у свет. Али и у сопствену књижевност. У тој књижевности, којој припада, све су очи упрте у њега, његове књиге имају популарност каква се готово не памти: после првог издања *На Дрини ћуприја* доживљава нова, из године у годину – 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, поново се издају *Травничка хроника*, *Госпођица*, разни избори из приповедачког опуса, следе нове приповетке и есеји. Између таквог високо цењеног писца Андрића и признања које ће му након невеликог броја година припасти стајао је наизглед невидљив пут.

Којим је то књигама крупним корацима Андрићева проза закорачила у свет и постала позната и призната и моћна да би свог творца успела до највећег књижевног признања наше епохе?

Непосредно после првих послератних издања великом брзином Андрићеви романи и приповетке почели су да се преводе на стране језике, а то је био прави пут и једини – када су у питању такозвани мали језици – који је омогућавао – и који то увек чини – да писац искорачи из своје средине и отвори своје дело да га упознају и други. Андрић је, поред свих вредности које је његово дело носило, имао срећу да су се стекле околности које су омогућиле да нађе пут до других.

Захваљујући томе, Андрићева дела, пре свега романи, али и приповетке у различитим изборима, старе и нове, постала су позната широм света у годинама пре него што су награђена највишим признањем. Између 1947, када су се појавили први послератни преводи до 1961. настала је велика библиотека њихових превода на велики број страних језика.

Роман *На Дрини ћуприја* преведен је 1947. на мађарски језик и поново објављен 1958; 1948. на чешки, бугарски, словачки; 1953. на немачки (на овом језику роман се појавио у неколико издања у следећим годинама); 1956. на француски и руски, 1957. на украјински, на хинду језик; 1958. на летонски; 1959. на хебрејски, шпански, енглески; 1960. на норвешки, фински, италијански, шведски. У години доделе Нобелове награде, 1961, изишла су чак четири издања овог италијанског превода, појавили су се нови и поновљени преводи на холандски, дански, арапски, грчки, француски, норвешки, шпански. Оволики број издања непосредно пре доделе награде указивали је да се очекивало да Андрић буде лауреат.

Травничка хроника је у том периоду преведена на француски, фински, мађарски, руски, пољски, словачки, енглески (пет издања), на италијански, шведски, шпански, немачки (на неким од ових језика објављена је у два и три издања). Превођен је на словеначки и на македонски.

Госпођица је већ 1947. преведена на чешки, на хинду језик, 1954. на мађарски, 1958. на немачки (према коме је превеђена и на друге језике).

Готово на сваком од ових језика изишло је у том периоду неколико издања приповедака и неколико превода *Проклете авлије*.

Са овом богатом књижевном биографијом нашло се Андрићево дело 1961. пред жиријем за Нобелову награду и Иво Адрић заједно са њим, као познат и признат писац у многим земљама света.

Добитник Нобелове награде 1961. био је само један. Али је и поред своје скромности био веома моћан. Он је отварао врата према свету не само своме делу већ и српској књижевности, која је почела све више да се преводи и открива своје скривене вредности, и српском језику, духовној дубини његових корена и богатој изражајности, на коме је та књижевност писана, што је ову награду чинило још већом од свога имена. Наша књижевност је са Андрићевим признањем начинила један од највећих корака ка унверзалном књижевном свету и у њему добила достојно место.

Злата Д. Бојовић*

Српска академија наука и уметности

Одељење језика и књижевности

Кнеза Михаила 35

11000 Београд

Кључне речи: Нобелова награда, преводи Андрићевих дела, На Дрини ћуприја, Травничка хроника, Госпођица, Проклета авлија

Zlata D. Bojović

SIXTIETH ANNIVERSARY OF
IVO ANDRIĆ'S
NOBEL PRIZE IN LITERATURE AWARD²

Here is a summary of Ivo Andrić's literary career and his personal literary development that led him to the most pre-eminent global literary award of our times – the Nobel Prize in Literature, which he won in 1961. The interest in his work, always considered respectable, increased significantly following the publication of his novels *The Woman from Sarajevo*, *The Bridge on the Drina*,

² The speech given at the Solemn Academy held in the Serbian Academy of Sciences and Arts on the occasion of the 60th anniversary of the Nobel Prize in Literature award to Ivo Andrić, organised by SASA and The Ivo Andrić Foundation on 26th October 2021.

* bojoviczlata@gmail.com

and *Bosnian Chronicle*, published in Belgrade in 1945, in the aftermath of World War II. Since 1947, his novels and stories, both old and new, have been translated into world languages and published in various selections, reaching a large number of editions (*The Bridge on the Drina* is still published year after year). Between 1947 and 1961, the whole library of translations of Andrić's work into Hungarian, Czech, Bulgarian, Slovakian, German, Italian, French, English, Dutch, Arabic, Greek, Swedish, Spanish, Norwegian, Hindu and other languages was published. Most translations reached several editions, while in some languages new translations of Andrić's works appeared. Such wide presence of Andrić's works abroad, making them available and well-known, undoubtedly contributed to his becoming the Nobel Prize laureate.

Иво Андрић
БСАНУ Ф-188/5